

JELA MAREŠIĆ

Zavod za lingvistička istraživanja

Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Ante Kovačića 5, HR-10000 Zagreb

jmaresic@hazu.hr

PREFIKSI *PRE-*, *PRO-*, *PRI-* I *PRA-* U KAJKAVSKOME NARJEČJU

U ovome se radu prefiksima *pre-*, *pro-*, *pri-* i *pra-* pristupa kao tvorbenim jezičnim jedinicama koje imaju značenje. Sudjeluju u stvaranju novih leksičkih jedinica, pri čemu su prva tri prefiksa vrlo plodna u hrvatskome jeziku, osobito u tvorbi glagola te nešto manje u tvorbi pridjeva i imenica. U manjoj je mjeri plodan prefiks *pra-*. Razmatra se njihova distribucija u kajkavskome narječju, na primjerima iz pojedinih govora i dijalekata. Sporadično se donose usporedbe iz drugih dvaju hrvatskih narječja.

1. Uvod

Prefiksi *pre-*, *pro-* i *pri-* u osnovi imaju prostorna značenja, ali i brojna značenjska proširenja u apstraktna područja. Vrlo često dolaze na osnove glagola koji označuju kretanje i govorenje. Na osnove nekih glagola mogu doći sva tri, s promjenom značenja (npr. *prelaziti*, *prolaziti*, *prilaziti*), na neke samo dva (npr. *preskočiti*, *priskočiti*), stoga ih ne smatramo semantički praznim jedinicama, pa ni u slučajevima kada označuju različite stupnjeve svršenosti radnje (*progovoriti*, *pronaći*, *prožeti*).

2. PRO-

Neka od osnovnih značenja prefiksa *pro-* u tvorbi glagola u hrvatskome jeziku jesu¹: a) razni načini kretanja kroz *što*, između *koga*, *čega*, pokraj, mimo *koga*,

¹ Ovdje navodimo samo neka osnovna značenja iz ograničenoga broja govora hrvatskih narječja, bez namjere da budemo iscrpni. Primjeri iz govora čakavskoga i štokavskoga narječja navedeni su za ilustraciju i usporedbu.

čega (*prolićat*² ‘prolijetati; brzo prolaziti’ Studenci, Babić 2008: 372); b) označava radnju koja ima posljedicu kakav otvor, pukotinu (*probužät* ‘probušiti, napraviti rupe *na čemu*’ Pitve, Barbić 2011: 258; *pròkinit* ‘2. probiti, prošupljiti’ Studenci, Babić 2008: 372); c) razne stupnjeve završenosti radnje – 1. završen početak radnje (*protěć* ‘početi teći, poteći (o rakiji, ulju pri destilaciji)’ Pitve, Barbić 2011: 262); *prosvitlit* ‘1. prosvijetliti, zasnijetliti, osvjetliti’ Studenci, Babić 2008: 374); 2. završenost radnje koja je trajala neko vrijeme (*propätit* ‘provesti izvjesno vrijeme pateći ili bolujućii’ Pitve, Barbić 2011: 260; *pròvitrit* ‘provjetriti, prozračiti’ Studenci, Babić 2008: 375); 3. apsolutnu svršenost radnje koja je izvršena u punome opsegu, u cjelini (*proždrît* ‘proždrijeti, pojesti pohlepno, halapljivo, progutati’ Novalja, Vranić i Oštarić 2016: 566; *problîdît* ‘probljedjeti, postati blijed’ Pitve, Barbić 2011: 257); *prolipšat se* ‘proljepšati se’, Studenci, Babić 2008: 372).

U nekim se hrvatskim govorima *pro-* nalazi na mjestu prefiksa *pre-*, u značenju da je radnja izvršena u većem opsegu i jačem intenzitetu od očekivanoga: *pròrēst* ‘1. naglo narasti, izrasti; 2. prerasti, narasti viši od koga’... (Studenci, Babić 2008: 374); *proklòpît* ‘prevrnuti, preokrenuti’ (Mundimitar, Piccoli i Sammartino 2000: 120). U različitim, ali i u istim gradišćanskohrvatskim govorima na iste osnove mogu doći oba prefiksa bez razlike u značenju: *proc'i:d'at/proci:d'it* (Stinjaki), *prec'i:d'at/precid'it* ‘durchsehen’ (Čemba, Neweklowsky 1978: 335); *pregi:zd'it/progi:zd'it se* ‘eitel, hochmütig werden’ (Stinjaki, Neweklowsky 1989: 110).

Relativno je malo kajkavskih potvrda s prefiksom *pro-*.

Redovito dolazi u glagolu *prodati*³ i njegovim tvorenicama, i to na cijelome kajkavskome prostoru:

prod'ati (Varaždin, Lipljin 2002: 795); *prodàti* (Turopolje, Šojat 1982: 466); *prodàti (sę)*, *pròdaj* (Đurđevac, Maresić i Miholek 2011: 561); *pròdàti* (Molve, Maresić 2010: 90); *nà prudaj* ‘for sale’ (Umok, Houtzagers 1999: 301); *pròdoávat* (Delnice, Pavešić, Magaš i Laloš 2006: 311); *pr'odatì, pr'ud'ovatì*⁴ (M. Središće, Blažeka i Rob 2014: 355); *pr'ud'ovatì, pr'odaj* (Pomurje, Blažeka, Nyomárkay i Rác 2009: 254); *pròdàti, pròdavàti, pròdàja* (Cerje, Šatović i Kalinski 2012: 418, 419) itd.

Potvrđen je i u primjerima kao što su:

propàsti ‘poginuti (ob. u ratu)’ (Đurđevac, Maresić i Miholek 2011: 562); *pr'opast* f. ‘propast’ (Varaždin, Lipljin 2002: 799).

² Svi se primjeri donose u izvornoj grafiji iz pisanih izvora iz kojih su preuzeti.

³ Prema svesl., baltosl. i ie. glagolu praslavenskoga doba (**da-*) koji dolazi s različitim prefiksima (usp. Skok, I, 1971: 382). Glagol *prodati* prvotno znači ‘dati za protivrijednost’.

⁴ Prema opisu govora u uvodu rječnika u Murskome je Središću svako *o* u nenaglašenoj poziciji dalo *y*, stoga imamo *pry-*, tako je i u Pomurju.

Pojavljuje se u nekim govorima u pojedinačnim primjerima: npr. u imenici *proljeće* – u kojoj znači ‘ono što prethodi ljetu’ (Skok, III, 1973: 49) i njenim tvorenicama:

pròljetje, *pròljetni* (Posavina, Bočina i dr. 2005: 122); *pròljet*, *prolečkî/prolěčki* (Đurđevac, Maresić i Miholek 2011: 562); *prolějtje* (Delnice, Pavešić, Magaš i Laloš 2006: 311)⁵.

Više je potvrđenih primjera glagola u značenju ‘prokleti’, zatim imenice ‘prokletstvo’ te drugim riječima iz toga tvorbenoga gnijezda.

Tu je vjerojatno riječ o inovacijama, kao što je u nekim izvorima i označeno:

proklěti, *prokõnem* pf inov (Turopolje, Šojat 1982: 466); *prokletstvô/proklěctvo*, *proklět*, *proklětnàča* ‘prokletnica’, *proklětnâk* ‘prokletnik’, *proklěto* ‘silno, jako’ (Đurđevac, Maresić i Miholek 2011: 562); *prokletija* ‘prokletstvo’ (Delnice, Pavešić, Magaš i Laloš 2006: 311); *pr'okletstvû*, *pr'okletnij*, *pr'okletnik* (Pomurje, Blažeka, Nyomárkay i Rác 2009: 254).

U varaždinskom je rječniku navedeno niz riječi s prefiksom *pro-* za koje sa sigurnošću možemo reći da su ušle u varaždinski gradski govor tek u novije vrijeme (*pr'ocjena*, *proč'uti se*, *prognanik...*), kao i neke novije tvorenice iz tvorbenoga gnijezda glagola *prod'ati* (*pr'odaja*, *prod'ati*, *prodavâc*, *prodav'ačica*, *prodava'ona...* Varaždin, Lipljin 2002: 795, 796). I drugi kajkavski govori imaju takve inovacije: *prõmëna*, *prõšli...* (Đurđevac, Maresić i Miholek 2011: 562, 563); *prûpuť'uvatj* (M. Središće, Blažeka i Rob 2014: 355) itd.⁶

U mnogim je govorima potvrđen u postverbalima kao npr. *propuh* i sl.:

prõpuv (Cerje, Šatović i Kalinski 2012: 419); *prõpuj* (Đurđevac, Maresić i Miholek 2011: 562); *prõpuh* (Gola, Večenaj i Lončarić 1997: 308); *prõpuf* (Posavina, Bočina i dr. 2005: 122); *pr'opuh*, *pr'olom*, *pr'olęf* (Varaždin, Lipljin 2002: 799, 797); *pr'opuf* (M. Središće, Blažeka i Rob 2014: 355).

Etimološki u ovu grupu ide i prilog *proč* u značenjima ‘odavde, otud, dalje, u stranu’, koji je potvrđen na cijelome kajkavskome prostoru:

pr'oč ‘odavde, otud, dalje’ (Krapina, Crnek 2008: 56); *pr'oč* ‘odavde, otud’ (Varaždin, Lipljin 2002: 795); *pr'õč* ‘otuda; dalje’ (Đurđevac, Maresić i Miholek 2011: 561); *pr'õč* (Gola, Večenaj i Lončarić 1997: 307); *pr'õč* ‘u stranu’ (Posavina, Bočina i dr. 2005: 122); *pr'õč* (Cerje, Šatović i Kalinski 2012: 418); *pr'õač* (Ivanec, Hrg 1996: 95) itd.

⁵ Imenica ‘*proljeće*’ u kajkavskome je narječju potvrđena i u brojnim drugim likovima.

⁶ Pisani kajkavski izvori također ne bilježe mnogo primjera s prefiksom *pro-*, a i u njima se u većini slučajeva mogu tumačiti interferencijom s drugim, nekajkavskim sustavima (npr. *provideti*, *providiti*, *prozvati*, *prožreti...* RHKKJ, sv. 13, 73, 75).

Svojtven je i drugim slavenskim jezicima: slov. *pròč/prèč*; rus. *próčb*; polj. *prócz* te je dio praslavenskoga nasljeđa (prsl. **pročb* i *prečb* < **prasl. prò-kb* ‘daleko, dalje’, usp. Skok, III, 1973: 48; Snoj 2003: 582).

3. PRE-

U kajkavskome narječju, prefiks *pre-* nalazi se na mjestu prsl. **per-* (stsl. *prě-*)⁷, a u većini slučajeva dolazi i na mjestu prsl. i stsl. prefiksa **pro-*.

Glagoli

Redovito se pojavljuje u prefiksionalnoj tvorbi glagola, a može značiti:

1. prijelaz, premiještanje, prelaženje s jedne strane na drugu, mimo, povrh *koga*, *čega*

prep'elati ‘prevesti’; ‘udjenuti konac’, *prel'etati* ‘prelijetati’ (Varaždin, Lipljin 2002: 746); *prelej'ati* ‘preliti’, *prepl'uti* ‘preplivati’ (Molve, Maresić 2010: 89); *prepl'avati* ‘preplivati’, *prepl'aziti* ‘prepuzati’ (Pomurje, Blažeka, Nyomárkay i Rác 2009: 246); *presm'eknuti* ‘proći neopazice pokraj nekoga’ (Posavina, Bočina i dr. 2005: 120).

2. prolaz kroz *što*, nakon *čega* nastaje rupa, pukotina, otvor i sl.

prel'uknjati ‘probušiti’, *prep'ičiti* ‘probesti, probušiti’ (Krapina, Crnek 2008: 55); *prep'asti* ‘propasti, pasti u što’ (Molve, Maresić 2010: 89); *prep'iškati* ‘probušiti’ (Varaždin, Lipljin 2002: 755); *prel'uknjiti* ‘probušiti’, *pređrieti* ‘prodrijeti, probušiti’ (Ivanec, Hrg 1996: 93); *prešupl'iti (se)* ‘probušiti (se)’ (Posavina, Bočina i dr. 2005: 120); *prevudriti* ‘probiti’ (Virje, Herman 1973: 90).

U tom se značenju u drugim dijalektima hrvatskih narječja obično nalazi prefiks *pro-*, npr. u čakavaca:

provrtati (Vrgada, Jurišić 1973: 173); *probòst*, *probuž'at* ‘probušiti, napraviti rupe na čemu’, *progr'ist* (Pitve, Barbić 2011: 258, 259); *probit*, *prošuplj'at* (Senj, Moguš 2002: 119).

3. početak radnje

presv'etiti ‘zasvijetliti, početi svijetliti’, *pregled'ati* ‘progledati’, *prehod'iti* ‘prohodati, početi hodati’ (Molve, Maresić 2010: 89, 90); *preñ'esti* ‘početi nesti’ (Podravina); *precv'esti* ‘procvasti’ (Pomurje, Blažeka, Nyomárkay i Rác 2009: 239).

U drugim se dijalektima hrvatskih narječja u tome značenju pojavljuje prefiks *pro-*:

⁷ Ikavski govori imaju *pri-* < *prě-* (usp. Skok, III, 1973: 30).

procūrīti (*se*), *pronīti* ‘početi nesti jaja’ (Vrgada, Jurišić 1973: 170, 172); *progñīt* ‘prognjiti, početi trunuti na više mjesta’ (Pitve, Barbić 2011: 259); *progovorīt*, *progljēdat* (Senj, Moguš 2002: 119).

4. ponavljanje radnje s promjenom rezultata

pređrabiti ‘ponovo usitniti’, *pređisati* ‘precrtati’ (Ivanec, Hrg 1996: 93); *pređoblēči*, *prežūti*, *premjēsīti* (Podravina); *pre'orati* (Pomurje, Blažeka, Nyomárkay i Rác 2009: 246); *prezvēti* 1. ‘preuzeti’; 2. ‘svladati, ovladati’ (Varaždin, Lipljin 2002: 772); *prenačīnjat* ‘prepraviti’ (Fužine, Bujan-Kovačević 1999: 47).

5. može značiti završetak radnje koja je trajala neko vrijeme

prelež'ati, *prepl'eziti* ‘prijeći penjanjem’, *pređāniti* ‘provesti dan na nekom mjestu’ (Varaždin, Lipljin 2002: 747, 734); *preml'isliti* ‘promisliti, razmisliti’ (Krapina, Crnek 2008: 55); *pređiti* ‘proći’ (Virje, Herman 1973: 90); *pret'ulīti* ‘provesti vrijeme u plakanju’, *prez'imetj se* ‘provesti dosta vremena na hladnoći’ (Pomurje, Blažeka, Nyomárkay i Rác 2009: 252, 253).

U toj značenjskoj skupini u drugim hrvatskim narječjima nalazimo prefiks *pro-*:

proživīt, *propātit* (Senj, Moguš 2002: 121, 120); *proborāvit* ‘provesti noć u polusnu’ (Pitve, Barbić 2011: 258).

Ali i *pri-* :

pripātit ‘prepatiti, provesti određeno vrijeme pateći ili bolujući’ (Pitve, Barbić 2011: 253).

6. potpuni završetak radnje

presenūti ‘presušiti’, *preždrōknuti* ‘naglo progutati’ (Posavina, Bočina i dr. 2005: 119, 121); *prešt'etj* ‘pročitati’, *pred'ehnujti* 1. ‘predahnuti’; 2. ‘pomirisati’, *preg'ondratj* ‘progundati’ (Pomurje, Blažeka, Nyomárkay i Rác 2009: 250, 239).

U kajkavskome se narječju u toj značenjskoj skupini rabe i drugi prefiksi za izražavanje značenja svršenosti osnovnoga glagola:

zakārtati ‘prokartati’, *zdřmati* ‘stresti, prodrmati, uzdrmati’, *zlej'ati* ‘izliti, proliti’ (Varaždin, Lipljin 2002: 1171, 1226, 1243).

U drugim se dijalektima hrvatskih narječja u tome značenju također nalazi prefiks *pro-*:

prošīiti (Vrgada, Jurišić 1973: 172); *procīnīt* ‘utvrditi vrijednost čemu’ (Pitve, Barbić 2011: 258); *pročītat* (Senj, Moguš 2002: 119).

7. označava radnju koja je trajala ograničeno vrijeme ili u maloju mjeri
preprãti (Podravina); *pregr'etĩ se* 'malo se ugrijati', *prev'usnuĩ si* 'na tren se odmoriti' (Pomurje, Blažeka, Nyomárkay i Rác 2009: 239, 253).
8. izvršenje radnje u velikoj ili prevelikoj mjeri, preko mjere
prevuč'iti se 'umoriti se predugim učenjem', *prež'irati se* 'prežderavati se', *prežadũžiti se* (Varaždin, Lipljan 2002: 772); *prekl'asti* 'pretovariti' (Krapina, Crnek 2008: 55); *pregãnjati* 'premarati stoku radom' (Virje, Herman 1973: 90); *prezreľ'etĩ* 'previše sazreti' (Molve, Maresić 2010: 90); *prečĩnjat /sel/* 1. 'glumatati', 2. 'preuveličavati' (Fužine, Bujan-Kovačević 1999: 46); *prekad'itĩ se* 'previše se nadimjeti', *preč'ureti* 'napadati u velikoj količini (o kiši)' (Pomurje, Blažeka, Nyomárkay i Rác 2009: 242, 239).

U tome su značenju u hrvatskim govorima koji imaju refleks jata *i* potvrđeni primjeri s prefiksom *pri-*:

prizdrĩjati/prizriĩjati 'previše sazrijeti', *prizdrĩti se* 'prežderati se, prejesti se' (Vrgada, Jurišić 1973: 170); *prijĩst se* 'prejesti se, previše pojesti', *prizrĩt se* 'prežderati se; prejesti se' (Pitve, Barbić 2011: 250, 257).

Najvjerojatnije su novijega datuma sljedeće kajkavske potvrde s prefiksom *pro-*:

proľ'omiti se, *promãtrati*, *pronęv'eriti*, *propust'iti*, *prosl'aviti* (Varaždin, Lipljan 2002: 797, 798, 799); *proľ'uftati/proľ'juftati* 'prozračiti' (Krapina, Crnek 2008: 56); *proľãziti* (Turopolje, Šojat 1982: 466).

U primjerima *promĩnit /sel/* i *prošvikat* (Fužine, Bujan-Kovačević 1999: 48), izgledna je čakavska podloga.

Imenice

Prefiks *pre-* pojavljuje se i u imeničkim i pridjevskim tvorenicama:

pr'esud 'prosudba', *pr'estvor* 'osoba koja se pretvara, pravi važna' (: *prestv'arjati (se)* 'praviti se važnim') (Krapina, Crnek 2008: 55); *prežgãnka* 'prežgana juha' (Molve, Maresić 2010: 90); *prežgib*, *prežgrada*, *prežmoč* (Varaždin, Lipljan 2002: 738, 739, 749); *pr'edert* 'probušen' (: *predr'eti*), *preľ'uknjãn* 'probušen' (Krapina, Crnek 2008: 54).

Pridjevi

U tvorbi pridjeva prefiks *pre-* može značiti svojstvo osnovnoga pridjeva u većem stupnju, većoj ili najvećoj mjeri:

preštĩman 'vrlo hvaljen, cijenjen' (Virje, Herman 1973: 90); *prevrõč* 'prevruć' (Molve, Maresić 2010: 90); *prečrĩni* 'koji je previše crn' (Varaždin,

Lipljin 2002: 733); *prelubl'eni*, *prežm'efek* 'pretežak' (Pomurje, Blažeka, Nyomárkay i Rác 2009: 244, 253).

U hrvatskim dijalektima u kojima je *jat* dao *i* na tom je mjestu potvrđen prefiks *pri-*, npr. u čakavaca:

prismišan, *privisòk* (Vrgada, Jurišić 1973: 169, 170); *prikùhan* 'prekuhan, kuhan više nego je potrebno', *pripečēn* 'prepečen' (Pitve, Barbić 2011: 251); *prislon* 'odviše slan' (Brusje, Dulčić i Dulčić 1985: 623).

Prilozi

I u tvorbi priloga obično znači da je prijeđena normalna mjera označena osnovnim prilogom:

prekēsno (Molve, Maresić 2010: 89); *pređal'eko/pređal'ko* (Varaždin, Lipljin 2002: 734).

4. PRI-

Imenički i glagolski prefiks *pri-* nalazimo u svim trima hrvatskim narječjima. Osnovno mu je prostorno značenje blizine, uz, 'pokraj *koga*, *čega*', a sekundarno ima i druga značenja:

pr'igracki 'koji je blizu grada, prigradski', *prīpečēk* 'mjesto uz peć, zakućak' (Varaždin, Lipljin 2002: 778, 785); *prislonja* 'prisojna strana' (Virje, Herman 1973: 90); *prīpārmič* 'spremište uz gospodarske zgrade' (Molve, Maresić 2010: 90); *pril'izavec* 'ulizica', *prism'oljen* 'prilijepljen' (Krapina, Crnek 2008: 56); *prīpizdek* 1. 'priženja, domazet'; 2. 'pokvarenjak' (Ivanec, Hrg 1996: 94).

Uz imenicu ili pridjev može značiti i količinu ili svojstvo u manjoj mjeri:

prīstròšēk 'mala prostorija u sklopu štaglja i pod istim krovštem', *prīškr'iñēk* 'mala pregrada s poklopcem u ladici', *pritròšen* 'pripit' (Gola, Večenaj i Lončarić 1997: 305, 306); *prītruha* 'primjesa u vrlo maloj količini' (Varaždin, Lipljin 2002: 792).

Najčešći je u prefiksaloj tvorbi glagola u sljedećim značenjima:

1. približavanje, dolaženje u blizinu *koga*, *čega*

prid'oiti 'doći u novu sredinu, doseliti se', *prismūcati se* 'prišuljati se, privući se', *pristuplūvati* 'prilaziti, pristupati' (Varaždin, Lipljin 2002: 777, 789); *primeknuti* 'primaknuti, približiti', *privlēči* 'privući' (Virje, Herman 1973: 90); *pripeļati* 'dovesti, privesti' (Molve, Maresić 2010: 90).

2. sastavljanje, spajanje

prik'ovati, *prik'eliti* 'prilijepiti' (Varaždin, Lipljin 2002: 781); *prih'eftati*,

prih'ieftati ‘prikopčati, pričvrstiti’ (Krapina, Crnek 2008: 56); *pric'upiti* ‘slijepiti’ (Posavina, Bočina i dr. 2005: 121); *pritôči*, *pritôcàti* (Đurđevac, Maresić i Miholek 2011: 558).

3. dovođenje u vezu

prispodôbiti (Varaždin, Lipljin 2002: 790); *pripâsati* ‘uskladiti, pripasati’ (Posavina, Bočina i dr. 2005: 121); *prištīmāti* ‘namjestiti, uskladiti’ (Đurđevac, Maresić i Miholek 2011: 558).

4. dodavanje, dopunjavanje

prid'ati, *prid'eti* ‘dodati’, *priprêči* ‘dodati u zapregu’, *pris'ipati*, *priš'lopiti* ‘nabacivanjem dodati, nabaciti, prikupati’ (Varaždin, Lipljin 2002: 776, 787, 789, 790); *primețāti* 1. ‘zagnuti zemljom’; 2. ‘dodati, dometnuti što čemu’ (Đurđevac, Maresić i Miholek 2011: 553).

5. izvršavanje radnje u maloj, nedovoljnoj mjeri

pridr'uznuti ‘prignječiti’, *priprêti/pr'iprti* ‘pritoriti’, *prip'ucati*, *prizdrâveti* ‘donekle ozdraviti’ (Varaždin, Lipljin 2002: 777, 793); *prigr'isti si* ‘prigristi, nešto malo pojesti’ (Krapina, Crnek 2008: 56); *prišk'rndati* ‘prigristi, malo pojesti’ (Posavina, Bočina i dr. 2005: 122); *pritoptiti* ‘zagrijati, ugrijati’; *prisneți se* ‘prisniti se, sanjati’ (Molve, Maresić 2010: 90); *prip'rti* ‘pritoriti; priklještititi’; *prisložiti* ‘nedovoljno popraviti; loše namjestiti’ (Đurđevac, Maresić i Miholek 2011: 555, 556).

6. početak radnje

prič'eti (Gola, Večenaj i Lončarić 1997: 301); *prtkāti* ‘početi tkati’, *prizgāti* ‘upaliti’ (Posavina, Bočina i dr. 2005: 122); *prizg'ati* ‘pripaliti’ (Krapina, Crnek 2008: 56); *prič'eti* ‘započeti’ (Varaždin, Lipljin 2002: 776).

7. postignuće rezultata, cilja radnje

prispârati ‘uštedjeti’, *prid'elati* 1. ‘zaraditi, steći radom’; 2. ‘prigraditi, prizidati’⁸ (Varaždin, Lipljin 2002: 791 i 776); *priskrbëti* (Gola, Večenaj i Lončarić 1997: 305); *pridëbàti* ‘uhvatiti na djelu, zaskočiti, zateći’; *privš'čiti* ‘ispuniti želju, prohtjev komu, priuštiti’ (Đurđevac, Maresić i Miholek 2011: 549, 559).

U nekim kajkavskim govorima na mjestu prefiksa *pri-* dolazi prefiks *pre-*, samo u određenim primjerima:

preč'uvatj ‘pričuvati’, *predruž'itj se* ‘pridružiti se’, *predrž'atj* ‘pridržati; zadržati’, *preč'itj se* ‘priviknuti se’, *preg'ibatj se* ‘prigibati se’; *prek'eljtj* ‘prilijepiti’ (Pomurje, Blažeka, Nyomárkay i Rác 2009: 239, 240, 241).⁹

⁸ Neki su glagoli razvili dva ili više značenja.

⁹ Takvi se primjeri pojavljuju i u gradišćanskohrvatskim čakavskim govorima (*predru:žit se* ‘sich anschließen (an jemanden)’, *prepr'avit* ‘vorbereiten, herrichten’, *pre'i:snut* ‘drücken’,

5. PRA-

Prefiks *pra-* ima vremensko značenje, pojačava značenje pridjeva ‘stari’: ‘pra-stari, velike starosti, drevni, prvotni, najstariji u svojoj vrsti’ (npr. *pračovjek*, *prašuma*, *pradavni*)¹⁰.

Dolazi u rodbinskim nazivima, a znači odnos za ‘jedno koljeno dalje’ (*prababa*, *praunuk*).

Na mjestu prefiksa *pra-* u kajkavskom se pojavljuje *pre-*:

prébaba, *prédět*, *prénuk*, *prénuka* (Posavina, Bočina i dr. 2005: 118, 119); *prědět* ‘pradjed’, *prěňok* ‘praunuk’ (Turopolje, Šojat 1982: 465, 466); *prëbàba*, *prëdëda*, *prëňùki* (Vedešin, Umok, Houtzagers 1999: 299, 300)¹¹.

Svakako su za etimološku i semantičku analizu zanimljivi kajkavski primjeri:

pr'epрут ‘paprat’ (Krapina, Crnek 2008: 55); *pr'eprot* ‘paprat’ (Varaždin, Lipljin 2002: 756).

6. Zaključak

Zaljučno se može reći da se sva četiri prefiksa (*pre-*, *pro-*, *pri-* i *pra-*) pojavljuju u kajkavskome narječju, ali je prefiks *pre-* daleko najrasprostranjeniji. Dolazi na mjestu prefiksa *pro-*, na mjestu prefiksa *pra-*, a u nekim je govorima zabilježen i na mjestu prefiksa *pri-*. Semantički to znači da pokriva znatno više značenja, nego u druga dva hrvatska narječja. Prefiks *pro-* pojavljuje se u ograničenom, manjem broju leksema na cijelome kajkavskome prostoru. U novije je vrijeme u mnogim kajkavskim govorima zabilježeno niz inovacija s tim prefiksom.

prev'iezat ‘anbinden’ Stinjaki, Neweklowsky 1989: 110, 112).

¹⁰ P. Skok navodi da je prefiks *pra-* prijevoj prema prefiksu *pro-*, prijevojna varijanta duljine *o – ô > pra* u značenju ‘ono što prethodi’ i ‘velike prvobitne starosti’ (Skok, III, 1973: 20, 48).

¹¹ Takve su potvrde zabilježene i u čakavskim gradišćanskohrvatskim govorima (npr. *pr'edid* ‘Urgroßvater’ Stinjaki, Neweklowsky 1989: 110).

Literatura i izvori

- ANIĆ, VLADIMIR. 2009. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- BABIĆ, IVAN. 2008. *Studenački rječnik*. Studenci: Župni ured Studenci.
- BABIĆ, STJEPAN I DR. 2007. *Velika gramatika. Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- BABIĆ, STJEPAN. 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku* (treće, poboljšano izdanje). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- BARBIĆ, ANTE. 2011. *Rječnik Pitava i Zavale*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- BARIĆ, EUGENIJA I DR. 2003. *Hrvatska gramatika* (3. izdanje). Zagreb: Školska knjiga.
- BLAŽEKA, ĐURO; NYOMÁRKAY, ISTVÁN; RÁCZ, ERIKA. 2009. *Mura menti horvát tájszótár. Rječnik pomurskih Hrvata*. Budapest: Tinta könyvkiadó.
- BLAŽEKA, ĐURO; ROB, GROZDANA. 2014. *Rječnik Murskog Središća*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Grad Mursko Središće – Županija međimurska – Tiskara Letis.
- BOČINA, ĐURĐICA I DR. 2005. *Mali slikovni rječnik zavičajnoga govora Žabna, Odre, Stupna, Sela i Grede*. Sela: Osnovna škola Sela.
- BRALA-VUKANOVIĆ, MAJA; RUBINIĆ, NENSI. 2011. Prostorni prijedlozi i prefiksi u hrvatskome jeziku. Kognitivnosemantička analiza. *Fluminensia*, 23/2, Rijeka, 21–37.
- BUJAN-KOVAČEVIĆ, ZLATA. 1999. *Fužinarski kaj*. Delnice: Matica hrvatska Delnice.
- CRNEK, VIKTOR. 2008. *Kaj ne bi pozabili. Rječnik kajkavskoga govora krapinskoga i radobojskoga kraja*. Krapina: Društvo za kajkavsko kulturno stvaralaštvo.
- DULČIĆ, JURE; DULČIĆ, PERE. 1985. Rječnik bruškoga govora. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 7/2, Zagreb, 381–747.
- HERMAN, JOSIP. 1973. Prilog poznavanju leksičkog blaga u govoru Virja (Podravina). *Filologija*, 7, Zagreb, 73–99.
- HOUTZAGERS, PETER. 1999. *The Kajkavian Dialect od Hidegség and Fertőhomok*. Amsterdam – Atlanta: Editions Rodopi B. V.
- HRG, FRANJO. 1996. *Ivanečki govor i rječnik*. Ivanec: Narodno sveučilište Đuro Arnold.
- JURIŠIĆ, BLAŽ. 1973. *Rječnik govora otoka Vrgade uspoređen s nekim čakavskim i zapadnoštokavskim govorima. Rječnik, 2. dio*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- LIPLJIN, TOMISLAV. 2002. *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*. Varaždin: Garestin d. o. o.

- MARESIĆ, JELA. 2010. Govor i rječnik Molvi. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 16, Zagreb, 1–124.
- MARESIĆ, JELA; MIHOLEK, VLADIMIR. 2011. *Opis i rječnik đurđevečkoga govora*. Đurđevac: Gradska knjižnica Đurđevac.
- MOGUŠ, MILAN. 2002. *Senjski rječnik*. Zagreb – Senj: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Matica hrvatska Senj.
- NEWEKLOWSKY, GERHARD. 1978. *Die kroatischcen Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete*. Wien: Verlag der Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- NEWEKLOWSKY, GERHARD. 1989. *Der kroatische Dialekt von Stinatz. Wörterbuch, Wiener slawistischer Almanach, Sonderband 25*. Wien: Institut für Slawistik der Universität Wien.
- PAVEŠIĆ, MARIJA; MAGAŠ, BLAŽENKA; LALOŠ, ŽELJKO. 2006. *Rěč do ríči: besějdnek dějuonskega devoána. Rječnik delničkoga govora*. Delnice – Rijeka: Adamić.
- PICCOLI, AGOSTINA; SAMMARTINO, ANTONIO. 2000. *Dizionario dell'idioma croato-molisano di Montemitro / Rječnik moliškohrvatskoga govora Mundimitra*. Montemitro – Zagreb: Fondazione Agostina Piccoli – Matica hrvatska.
- RHKKJ = *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnoga jezika*. 1984. – 2014., sv. 1–13. Zagreb: HAZU – IHJJ.
- SKOK, PETAR. 1971.–1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–IV*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- SNOJ, MARKO. 2003. *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Modrijan.
- ŠARIĆ, LJILJANA. 2011. Prefiksi kao sredstvo perfektivizacije: semantički prazne jedinice? *Fluminensia*, 23/2, Rijeka, 7–20.
- ŠATOVIĆ, FRANJO; KALINSKI, IVAN. 2012. *Riečnik hrvatskoga kajkavskoga pri-gorskoga govora zagrebečkoga Cerja*. Sv. Ivan Zelina: Pučko otvoreno učilište Sv. Ivan Zelina.
- ŠOJAT, ANTUN. 1982. Turopoljski govori. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 6, Zagreb, 317–493.
- TEŽAK, STJEPKO. 1981. Ozaljski govor. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 5, Zagreb, 203–428.
- VEČENAJ, IVAN; LONČARIĆ, MIJO. 1997. *Rječnik govora Gole*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- VRANIĆ, SILVANA; OŠTARIĆ, IVO. 2016. *Rječnik govora Novalje na otoku Pagu*. Novalja – Rijeka: Grad Novalja – Ogranak Matice hrvatske u Novalji – Filozofski fakultet u Rijeci.

The prefixes *pre-*, *pro-*, *pri-* and *pra-* in the Kajkavian dialect group

Summary

The prefixes *pre-*, *pro-*, *pri-* and *pra-* appear in Kajkavian dialects, but the prefix *pre-* is the most abundant by far. It appears in place of the prefixes *pro-* and *pra-*, while in some dialects it has been recorded place of the prefix *pri-*. Semantically, this means that it covers much more meaning than in the other two Croatian dialects. The prefix *pro-* appears in a limited, smaller number of lexemes in the entire Kajkavian area. In recent times, a number of innovations with that prefix have been introduced in many Kajkavian dialects.

Ključne riječi: prefiksi, kajkavsko narječje

Key words: prefixes, Kajkavian dialect